

Wójcik, Zbigniew J.

XX-lecie Polskiego Towarzystwa Mineralogicznego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 35/2 - 3, 435-437

1990

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

INSTYTUT HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI PAN

POWOŁANIE PRACOWNI HISTORII NAUK O LEKU

W dniu 22 czerwca 1989 r., uchwałą Rady Naukowej Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, dotychczasowa Pracownia Historii Farmacji uzyskała samodzielność organizacyjną i nazwę Pracownia Historii Nauk o Leku. Kierownikiem Pracowni jest nadal doc. dr hab. Barbara Kuźnicka.

W Pracowni prowadzone są badania w następujących kierunkach:

1) przyrodoznawstwo — w aspekcie historii leków (botanika, chemia) oraz ewolucji związków człowieka ze środowiskiem przyrodniczym na tle osiągnięć farmakologii i toksykologii;

2) etnofarmacja — tradycyjne ziołoznawstwo i ziołolecznictwo, badane w całości kształcie procesów kulturowych etnicznych i w porównaniu z wiedzą współczesną;

3) nazewnictwo roślin leczniczych — opracowanie historii i etymologii nazw gwarowych polskich.

W ramach Pracowni działa Zespół Historii Farmacji i Chemii — którego przewodniczącą od 22 czerwca 1989 r. została dr Halina Lichočka — oraz Seminarium Etnofarmaceutyczne.

Prace są kontynuowane w zespołach interdyscyplinarnych, skupiających przedstawicieli nauk przyrodniczych i humanistycznych. Pracownia współpracuje z wieloma instytucjami w kraju i za granicą.

Beata Wysakowska
(Warszawa)

Z KRAJU

XX-LECIE POLSKIEGO TOWARZYSTWA MINERALOGICZNEGO

W 1875 r. powstało we Lwowie Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika. Członkami tego stowarzyszenia byli wówczas wszyscy mineralogowie, zamieszkałi na terenie Galicji oraz specjaliści z innych zaborów i różnych krajów. Po odzyskaniu niepodległości PTP im. Kopernika istniało nadal, choć utworzono kilka specjalistycznych organizacji przyrodniczych: geologów, zoologów i botaników. W 1920 r. powołano w Krakowie Polskie Towarzystwo Geologiczne, do którego wstąpili także mineralogowie pracujący w różnych ośrodkach kraju. Wtedy również wybitny mineralog i prof. Uniwersytetu Jana Kazimierza Julian Tokarski owocnie przewodniczył najstarszej organizacji przyrodników polskich.

Rozwój przemysłu opartego na przetwórstwie surowców mineralnych w drugiej połowie XX w. zdecydował o podjęciu kształcenia mineralogów we wszystkich centrach naukowych świata. Przyczynił się także do rozwoju specjalistycznych organizacji naukowych, które stały się formą wymiany wyników badawczych poza instytutami mineralogicznymi. Pod wpływem tych tendencji w latach pięćdziesiątych także w Polsce zreformowano nauczanie mineralogii, tworząc centra

badawcze w AGH w Krakowie i w Uniwersytecie Warszawskim. Powstały wówczas katedry mineralogii i petrografii, geochemii, krystalografii i rentgenografii. Patronami ośrodka krakowskiego był prof. Andrzej Bolewski, a warszawskiego — prof. Kazimierz Smulikowski. Niezależnie od tego mniejsze zespoły mineralogów pracowały m.in. w Państwowym Instytucie Geologicznym w Warszawie oraz uniwersytetach we Wrocławiu, Sosnowcu i Krakowie.

Myśl powołania specjalistycznego polskiego towarzystwa mineralogicznego drążyła środowisko krakowskich mineralogów od dawna. Motorem poczynań w tym względzie był prof. Bolewski, który zdołał doprowadzić do rejestracji w dniu 17 IV 1969 r. Wkrótce PTM stało się członkiem Międzynarodowej Asocjacji Mineralogicznej i zaczęło wydawać własny kwartalnik „Mineralogia Polonica”.

Te i inne problemy omówił prof. Witold Żabiński na spotkaniu jubileuszowym PTM w Krakowie w dniu 28 IX 1989 r. Podkreślił on, że wysoka ranga stowarzyszenia związana jest z uczestnictwem w życiu naukowym kraju. Kryzysy ekonomiczne (zwłaszcza lat 1979-1980) nie pozostały bez wpływu na działalność jej członków. Ponadto powstanie specjalnych organizacji: ceramicznej i gemmologicznej spowodowało ograniczenie możliwości współpracy PTM z przemysłem oraz szerokimi kręgami zbieraczy minerałów i skał. Mimo to w ostatnich latach organizacja — m.in. przez swój kwartalnik — staje się stowarzyszeniem wiodącym w kraju. Do współpracy zdołano pozyskać także krystalografów i rentgenografów, którzy ostatnio ciężyli bardziej ku naukom ścisłym.

Dowodem nawiązania współpracy PTM z krystalografami było wystąpienie prof. Kazimierza Łukaszewicza, przewodniczącego Komitetu Krystalografii PAN. Przedstawił on referat *Współczesna krystalografia w Polsce i na świecie*. Mówił głównie o dokonaniach i zamierzeniach badawczych polskich krystalografów. Uwzględnił jednak bardzo szeroko dane historyczne podkreślając, iż 1912 r. stał się cezurą w tej dyscyplinie wiedzy. Zastosowanie promieni rentgena pozwoliło bowiem odejść od krystalografii opisowej i rozpoznać tajniki budowy wnętrza substancji mineralnej. Od tej pory krystalografia stała się bardziej nauką fizyczną niż przyrodniczą.

Wysoka ranga polskiej krystalografii, uprawianej m.in. przez fizyków, chemików i mineralogów, jest powszechnie doceniona w świecie. Wyrazem tego jest to, że w Warszawie w 1978 r. obradował XI Międzynarodowy Kongres Krystalograficzny, a 8 lat później X Europejskie Kolokwium Krystalograficzne.

Mówiąc o niektórych problemach krystalografii prof. Łukaszewicz nawiązał do definicji tej dyscypliny. Przypomniawszy, że słynny krystalograf rosyjski Jewgraf Fiodorow mawiał, iż „krystalografia obejmuje całą przyrodę nieożywioną”. Referent, mimo swej fascynacji tą dyscypliną, skłonny był przyjąć określenie bardziej zawężone twierdząc iż „krystalografia jest to dziedzina nauki, którą zajmują się krystalografowie”.

Kolejny referat sesyjny, który przedstawił Z. Wójcik, nawiązywał do setnej rocznicy zgonu Ignacego Domeyki, najwybitniejszego polskiego mineraloga XIX w. Uwypuklono w nim działalność Domeyki w towarzystwach filareckich Wilna, studia górnicze w Paryżu oraz pionierską działalność mineralogiczną i geologiczną na kontynencie amerykańskim. Zwrócono także uwagę na kontakty wygnańca z nauką w kraju, a przede wszystkim nadsyłanie okazów mineralogicznych dla Uniwersytetu Jagiellońskiego i Akademii Umiejętności itp. Tę część wypowiedzi referenta organizatorzy Zjazdu udokumentowali piękną wystawą okazów Domeyki, przekazaną Uniwersytetowi w Krakowie w połowie XIX w.

Część naukową spotkania zamknięto w dniu 29 IX 1989 r. podczas wycieczki do zabytkowych kopalń w Tarnowskich Górach.

Dodać należy, że na jubileusz PTM został przygotowany specjalny „Domeykowski” zeszyt „Mineralogia Polonica”, zawierający artykuły o działalności wybitnego wygnańca, jego zbiorach w UJ oraz o minerałach związanych z Polską i Polakami. Nie udało się natomiast organizatorom wybrać medalu poświęconego Domeyce. Taki medal zostanie jednak wybitny i będzie okresowo przyznawany młodym mineralogom za wybitne osiągnięcia naukowe.

Zbigniew J. Wójcik
(Warszawa)

ZAŁOŻENIE POLSKIEGO TOWARZYSTWA BIBLIOLOGICZNEGO

8 listopada 1989 roku odbył się w Warszawie zjazd założycielski Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego. Zjazd ukonstytuował władze Towarzystwa i po dyskusji uchwalił program działania.

Celem Towarzystwa jest rozwijanie nauki o książce i upowszechnienie jej osiągnięć, a także integrowanie wszystkich środowisk zawodowych związanych z książką.

Historia nauki korzystała zawsze z dorobku nauki o książce. Wielu historyków nauki owocnie pracowało również na polu badań bibliologicznych. Dość przypomnieć działalność naukową Aleksandra Birkenmajera — historyka nauki i historyka książki, w której obie dziedziny łączyły się i dopełniały.

Dzieje wiedzy o książce i rozwój metod badawczych tej dyscypliny stanowią również dział historii nauki. Z satysfakcją tedy można odnotować fakt powstania Towarzystwa, które przyczyni się z pewnością do rozwoju dyscypliny i pomnożenia jej osiągnięć.

Red.

Z ZAGRANICY

P. E. STRZELECKI NA TLE 200-LETNIEJ ROCZNICY PAŃSTWA AUSTRALIJSKIEGO

Obchodzony w 1988 r. jubileusz państwa australijskiego dał możliwość uczestnikom zorganizowanego w tym czasie 26. Międzynarodowego Kongresu Geograficznego w Sydney gruntownego zapoznania się z tym kontynentem i historią jego cywilizacji. Jubileusz ten przypominał również w krajach europejskich o zasługach badaczy, którzy wnieśli udział w poznanie i rozwój tej części świata. I tak np. sympozjum zorganizowane w NRD przez Uniwersytet Halle-Wittemberg w Chossewitz (Kreis Beeskow) w dniach 24-28 października 1988 nosiło tytuł: *Przyczynki i studia do badań Australii ze szczególnym uwzględnieniem Ludwiga Leicharda i innych uczonych niemieckich*. Ponieważ sympozjum to miało charakter międzynarodowy zaprezentowano na nim również osiągnięcia Polaka P. E. Strzeleckiego (1797-1873). Przedstawiony przez J. Babiczę referat: *Paweł E. Strzelecki (1797-1873) i jego Description of New South Wales and Van Diemen's Land, London 1845* pobudził do wypowiedzi na temat Strzeleckiego wielu uczestników, stosownie zresztą do roli i znaczenia tego podróżnika dla dalszego rozwoju Australii. Obecny na sympozjum wybitny geolog australijski, a jednocześnie znawca działalności Strzeleckiego David F. Branagan dopełnił obraz zasług Polaka na podstawie własnych badań źródłowych w archiwach brytyjskich i australijskich. Jest on